

جهت خرید فایل word به سایت www.kandoo.cn.com مراجعه کنید
یا با شماره های ۰۹۳۶۶۰۲۷۴۱۷ و ۰۹۳۶۶۴۰۶۸۵۷ و ۰۶۶۴۱۲۶۰-۰۵۱۱ تماس حاصل نمایید

دانشگاه تهران

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

روش تدریس ایفای نقش

استاد: دکتر کمال درانی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

.....	مقدمه
.....	هدف اساس
.....	مضموم نقش
.....	افرادی که در روش ایفای نقش شرکت دارند
.....	مراحل اجرای روش تدریس ایفای نقش
.....	محاسن و محدودیتهای روش ایفای نقش
.....	منابع و مأخذ

مقدمه

« می شنوم فراموش می کنم، می بینم به خاطر می آورم. انجام می دهم درک می کنی »

به نقل از: Mark Sutcliffe

« یکی از روشهای خلافی که در فعالیتهای یا دادن برای یاد گرفتن به کار می رود، روش ایفای نقش یا وانمود سازی است. این روش علاوه بر این که یادگیری کودکان و نوجوانان را عمیق و پر بار می کند. بسیار دکش و ذوق آفرین نیز هست. روش وانمود سازی از زندگی واقعی انسان ها، به ویژه زندگی شغف انگیز کودکان و نوجوانان گرفته شده است. همه دوست دارند در قالب شخصیت های دیگر در آیند و به بازی نقش بپردازند. انسان ها در زندگی روز مره خود همواره از شخصیت هایی که دوست دارند یا از آنها خوششان می آید تقلید می کنند و می کوشند رفتار و منش آنها را به خود نسبت دهند، یا آرزو می کنند کاش می توانستند همچون آنان باشند. گاه آنان از روی تفریح یا طنز رفتار و کردار کسانی را تقلید می کنند که سبب خنده و شادمانی اطرافیان می شود. کودکان و نوجوانان بیشتر از بزرگسالان این گونه تقلید های صوری را دوست دارند آنان وقتی از کسی یا از رفتار و گفتار کسی به واقع خوششان بیاید خود را در هیأت و سطوت او فرو می برند و خویش را همانند او می پندارند، و نیز وقتی از کسی بدشان بیاید، یا از رفتار و گفتارش دلزده شوند فوری در نقش او ظاهر می شوند و ادا و اطواری در می آورند که سبب تحریک دیگران نیز می شود. گاه این « دیگر شدن » به قدری طبیعی و جدی ظاهر می شود که آنان حیرت بزرگسالان را بر می انگیزند. ماند گارترین

یادگیری ها با شیوه ایفای نقش صورت می پذیرند. چون ایفای نقش تنها شیوه ای است که یادگیرندگان از خود مایه می گذارند. خود را در معرض مطالب یادگیری قرار می دهند. و همان طور که می خواهند و می توانند مطالب را دروی می کنند و برونی ابزار می دارند.» علی رؤوف ماهنامه رشد تکنولوژی آموزشی. ۱۳۸۲ ص ۱۶.

هدف اساسی

« ایفای نقش به مثابه یک روش تدریس ریشه در دو بعد شخصی و اجتماعی فرد که مورد تأکید آموزش وم پرورش است دارد. در قالب روش تدریس حاضر تلاش می شود به یادگیرندگان یاری گردد تا معنا و مفهوم خویش را در درون فضای اجتماعی که در آن زندگی می کنند، بیابند و نکات مبهم تصورات خود را در باره وجود خویش با یاری گرفتن در گروههای اجتماعی روشن سازند. روش حاضر ایجاد می کند که در آن یادگیرندگان در تحلیل موقعیتهای اجتماعی به صورت همیار و مشترک فعالیت می کنند، به ویژه یادگیرندگان راه حل مسائل بین شخصی را در این روش می یابند و شیوه آزاد منشانه برای پرداختن به انواعی از موقعیتهای اجتماعی را به وجود می آورند.» محمد احدیان، راهنمای روش های نوین تدریس: ۱۳۷۸ص، ۲۵۶. « این نوع یادگیری ها سبب می شود تا یادگیرندگان خود را همراه و همگام با موضوعات درسی، و در متن زندگی فردی و اجتماعی خویش ببینند و آن چه را در تفکر و پندار دارند به طرقی غیبت ببخشند و با سازگاری هایی که از عهده شان بر می آید توانمندی های خویش را درک

کنند، در تقویت آنها بکوشند یا تصمیم بگیرند تلاش های بیشتر و بیشتری را به ثمر برسانند.» علی رؤوف، ماهنامه رشد تکنولوژی آموزشی، ۱۳۸۲، ص ۱۶.

مفهوم نقش

هر شخصی یک رسم خاصی در ارتباط با افراد، موقعیت ها، و موارد دارد. فردی ممکن است اکثر مردم را متقلب و غیر قابل اعتماد بداند کسی دیگر ممکن است احساس کند که همه مردم جالبند و با آغوش باز به استقبال ملاقات با افراد جدید برور. افراد به همینسان به ارزشیابی و رفتار دیگران نسبت به خود، ملاحظه خود به عنوان فردی قوی و زیرک یا شالید ترسو و کودن عمل می کنند. اینگونه احساسات در باره مردم، موقعیت ها و درباره خود، بر رفتار افراد تأثیر می گذارد و نحوه تصمیم گیری آنان در موقعیت های گوناگون را تعیین می کند. بعضی از افراد با رفتاری پرخاشگر و خصومت آمیز برخورد می کنند و حالتی از قلدری نشان می دهند. برخی دیگر خود را کنار می کشند. در گوشه عزلت به سر می برند و حالتی از آدمی خجالتی و رنجور را نشان می دهند. بنخس هایی را که افراد ایفا می کنند نقش می نامند. یک نقش طراحی از تداوم احساسات، کلمات اقدامات و ..... رفتار خاص و عادت یافته در ارتباط با دیگران است. ممکن است افراد از نقشی که پذیرفته اند خوشحال نباشند. و ممکن است سوء تفاهم آنان نسبت به نگرش ها و احساسات دیگران به دلیل نشناختن نقش خود و نداشتن دلیل ایفای آن باشد. دو نفر می توانند با احساسات همسان به روش های بسیار مختلفی رفتار کنند. آنان می توانند هدفهای مشابهی را مطلوب بدانند ولی به دلیل کج فهمی یکی از

رفتار دیگری نتوانند به هدف خود برسند. بنابراین برای درک روشن فرد از خود و دیگران آگاهی او از نقش ها و نحوه ایفای آن بسیار مهم است.» محمد رضا بهرنگی، الگوهای تدریس ۲۰۰۰ سال ۱۳۸۲، ص ۹۴.

« افرادی که در روش ایفای نقش شرکت دارند. عبارتند از :

۱- معلم یا مسئول اجرا: برنامه ریزی، فراهم کردن امکانات، و مدیریت اجرایی عملیات و برنامه نمایش به عهده معلم اسم و اوست که در حقیقت، کارگردان نمایش است.

۲- ایفاگران نقش: ایفاگران نقش شاگردانی هستند که به طور داوطلب یا انتخابی در برنامه شرکت می کنند. این افراد الزاماً نیازی به داشتن تجربه و ذوق هنری در زمینه نمایش ندارند.

۳- مشاهده کنندگان: سایر شاگردان جزء مشاهده کنندگان به حساب می آیند. این افراد در جریان یا پایان نمایش می توانند در باره عملیات نمایش اظهار نظر، سؤال یا بحث کنند.» حسن شعبانی، روش ها و فنون تدریس، ۱۳۸۲، ص ۲۶۸.

مراحل اجرای روش تدریس ایفای نقش:

« مرحله نخست: آمار کردن یا گرم کردن گروه

مرحله نخست روش تدریس بازی دارای سه قسمت است: ۱- آشنا سازی دانش آموزان با مسئله، ۲- آماده کردن گروه با توصیف روشنی از مسئله با استفاده از مثالها، ۳- پرسیدن سئوالاتی برای برانگیختن تفکر دانش آموزان.

برای مثال، فرض کنید معلمی در نظر داشته برای مفهوم کردن بحث گروه و همکاری گروهی، دانش آموزان را به گردش علمی ببرد. امروز روزی است که معلم موفق شده است برنامه گردش را هماهنگ کند. مطابق قرار و مشورت با دانش آموزان، محل گردش علمی، تعیین شده است. پیش از اقدام به حرکت و در حین برنامه ریزی برای گردش همه دانش آموزان قول مساعد برای همکاری می دادند. اکنون آنان در مرحله ای از کار قرار گرفته اند که هر کس به دنبال کار خود است و گروه انجام خود را از دست داده است معلم برای رفع تنش در بین دانش آموزان و وادار کردن آنان برای درک مفهوم عمل گروهی، همه آنان را یکجا جمع می کند. او می گوید: روزی را به یاد آورید که همه شور و شوق انجام دادن کارهای زیادی را با یاری یکدیگر در نظر دارند، به یاد آورید که همه چه وعده هایی می دهند. گاه ما هم دچار چنین مشکلاتی می گردیم. (قسمت اول) « به خاطر می آوریم که روز سه شنبه آقای حمیدی و پناهی چه شور و شوقی در کلاس نشان می دادند و الان هنوز در جمع ما نیستند. یا آقای قربانی که می گفتند اگر اجازه دهید من کنترل و هدایت گروه را به عهده می گیرم، بیشترین دشواریها را خودش به وجود می آورد. به هر صورت مجموعه ناهماهنگیها باعث شده است، مشکل عدم هماهنگی بین همه روی دهد و هیچ کس با اشتیاق مسئولیت نپذیرد. (قسمت دوم)» « در هر حال باید مشکل پیش آمد را رفع کرد و نتیجه خوبی از این گردش به دست آورد. شما فکر می کنید با جریان نابسامانیهای فعلی در بین اعضای

گروه به هدفی که در بیشتر در نظر بود خواهیم رسید، به نظر شما مؤثرترین عامل برای رسیدن به هدف چیست؟ (قسمت سوم)

مرحله دوم: انتخاب شرکت کنندگان بازی نقش

معلم با توجه به آمادگی که به لحاظ ذهنی در دانش آموزان ایجاد شده است که همه احساس می کنند مسئله دشواری مربوط به آنهاست. سعی می کند از افراد داوطلب برای ایفای نقش هایی بهره گیرد.

مثال: معلم با طرح سئوالاتی عده ای از دانش آموزان را در حل مشکل شرکت می دهد.

سئوالات عبارتند از: چه کسی مسئولیت هدایت گروه را به عهده می گیرد؟ چه کسی به او کمک می کند؟ چه کسی مسئول اتفاقات می شود و... با توجه به روند همیاری و همکاری گروهی مطلوب، معلم بازیگران نقش ها را بر می انگیزد و در حین گزینش توضیحاتی درباره نقش ها ارائه می کند. معلم از بازیگران انتخاب شده می خواهد تا نشست با وی داشته باشند. معلم در این نشست اشاره شده درباره نقش، گفته های ویژه نقش و وادار کردن حس به گفتار و نقش بحث می کند.

مرحله سوم: صحنه سازی (صحنه آرایی)

معلم در این مرحله تلاش می کند تا نقش هر فرد را به ایفا گر نقش بازگو کند و نحوه وارد شدن به کار نمایش را توضیح دهد. معلم، بخشی را که در آن زمین هموار است و امکان نشستن برای دانش آموزان وجود دارد انتخاب می کند. در مکانی که صافتر است و امکان اجرای برنامه تدارک شده است بازیگران قرار می گیرند.

مثال: معلم، مکان و موقعیت بازی هر یک از بازیگران را مشخص می کند. همچنین از آنان می خواهد تا خود موقعیت صحنه را شناسایی کنند. افزون بر این، بازیگران هماهنگیهای لازم را بین خودشان ایجاد میکنند. در این میان، معلم توصیه های لازم را به بازیگران بازگو می کند. بازیگران تا این مرحله باید در فضای نمایش قرار گرفته باشند.

مرحله چهارم: آماده کردن تماشاگران

تماشاگران الگوی تدریس باری نقش، تماشا گرانی نیستند که به منظور سرگرم شدن گرد هم آمده باشند. آنان برای درک اهمیت مسئله و بنا به ضرورت به تماشا نقش ها می پردازند. توجیه اهمیت و ضرورت بازی نقش بر عهده معلم است.

مثال: معلم باید پس از آماده کردن نقشها، به آماده سازی تماشاگران اقدام کند. او برای رسیدن به این منظور پاسخگویی به سؤال زیر را به عهده تماشاگران می گذارد:

- ۱- نظم چه اهمیتی در حیات یک گروه دارد؟
- ۲- در بازی نقش حاضر جلوه های رعایت نظم در چه موقعیتهایی دیده می شد؟
- ۳- نشانه های همکاری گروهی کی و کجا در بازی نقش که انجام شد، مشاهده می

گردد؟

۴- چگونه می توان زمینه های همکاری در گروه را بالا برد؟

۵- برای پدید آمدن همیاری مطلوب در گروهها چه کار باید کرد؟

مرحله پنجم: اجرای بازی

در این مرحله است که بازیگران به ایفای نقش می پردازند و معلم آنها را هدایت می کند. مثال: در این مرحله بازیگران را به ایفای نقش فرا می خواند، به آنان یاد آوری می شود که با توجه به توافقیهای انجام شده اقدام به عمل کنند. از آنجا که مدت زمان نقش کوتاه است حاشیه رفتن سبب دوری از هدف خواهد شد. معلم تا زمانی اجرای بازی را مجاز می شمارد که محتوای ارائه شده: اهداف را پوشش دهد. در مثال این روش، بازی تا زمانی گسترش می یابد که تأکیدات لازم بر همکاری، رعایت نظم، دوری از تکرور و پذیرش مسئولیت انجام شده باشد.

مرحله ششم: بحث و ارزشیابی

اجرای بازی سئوالاتی را در اذهان به وجود می آورد. معلم، ایفاگران نقشها و تماشاگران همه سئوالاتی را مطرح می کنند. برای سئوالات طرح شده و با توجه به سئوالاتی که معلم برای بازیگران مشخص کرده است. بحث سازمان داده می شود.

مثال: معلم از تماشاگران می خواهد نظر خودشان را درباره بازی انجام گرفته، ارائه دهند. معلم دیدگاهها را به دو سمت سوق می دهد: به نحوه اجرای بازی و به اهداف مورد نظر. تماشاگران سئوالات و نظرات خودشان را درباره چگونگی ایفای نقش و کمیت آنها متمرکز می سازند. نظریابی از این دست از سوی آنها ارائه می شود: رهبر گروه بیش از پیش اعضای گروه را محدود می کرد معاون یا دستیار گروه به دیدگاههای رهبر اعتماد نداشت و ... بازیگران که ایفای نقشها را به عهده داشتند می گویند. به نظر ما پیش از

هدایت گروه باید تواناییهای هر کس به صورت واقع بینانه مشخص شود و بر اساس آن مسئولیت داده شود. معلم هم با ارائه سئوالاتی نظریات پیشنهادی و انتقادی را طلب می کند، برخی سئوالهای معلم عبارتند از:

۱- نظرتان درباره الگوی رفتاری بازیگران نقش ها چیست؟

۲- چه پیشنهادی برای بهینه سازی رفتارها دارید؟

۳- عملکرد مطلوب گروهی چه نقشی در تحقیق اهداف دارد؟ و....

مرحله هفتم: اجرای دوباره بازی نقش

معلم بحث و نظر ارائه شده در مرحله هفتم را جمع بندی می کند، بازیگران نقشها در جریان اصلاحات نقشهای ایفا شده قرار می گیرند و بازی نقش مجدد صورت می گیرد. مثال: در مرحله ششم مشخص شد که رهبر گروه بیش از اندازه سخت گیر است. دستیار یا معاون او بی توجه به دستورات رهبر و اعضا خود محور بوده اند. در مرحله هفتم، در جریان اجرای بازی مجدد تلاش می گردد سخت گیری رهبر تعدیل، توجه به دستورات در دستیار افزون و جمع گرایی یا گروه گرایی در اعضا بیشتر گردد.

مرحله هشتم: بحث و ارزشیابی

بحث و ارزشیابی این مرحله دقیقاً همانند بحث و ارزشیابی مرحله ششم است.

مثال: معلم در این مرحله، بازی دوباره نقشها را به بحث و ارزشیابی می گذارد. سئوالاتی به شرح زیر از سوی معلم ارائه می شود:

۱- چند درصد از انتقادها و پیشنهادهای ارائه شده اعمال شد.

۲- با موقعیت جدید می توان یک گروه مطلوب پایه ریزی کرد.

۳- اشتباهات تکرار شده را مشخص کنید...

مرحله نهم: تعمیم و ارائه تجارب به موقعیتها و کسان دیگر

مرحله حاضر اهمیت بسیار زیادی در روش تدریس حاضر دارد، اگر چه هر کدام از مراحل حایز اهمیت ویژه اند. در این مرحله آنچه به صورت بازی نقش و مفروض اجرا شده است به موقعیتهای مسئله دار و مشکل دار واقعی ارتباط داده می شود. همچنین اصول اساسی رفتارهای معین می گردد. مثال:

معلم دانش آموزان را ترغیب می کند. یافته ها و استنباطات خود از بازی نقش را به موقعیتهای واقعی ارتباط دهند. دانش آموزان می گویند: آنچنان که در گروه ما عدم همکاری سبب از بین رفتن گروه می شد، در مدرسه هم اگر دانش آموزان کلاس های گوناگون هماهنگ نباشند، مدرسه به هرج و مرج کشیده می شود. بازیکنان فوتبال اگر تک روی کنند امکان موفقیت به کمترین حد خود می رسد. گروه پژوهشگران با عدم رعایت دستورالعملهای تعیین شده به نتیجه پژوهش اطمینان بخش نمی رسند. آنچه ما از روابط بین بازیگران نقش ها و از روابط خود در این روند گردش علمی در می یابیم این است که رفتارهای ارائه شده در زیر باید در گروهها مد نظر باشند:

۱- گروه گرایی ۲- مسئولیت پذیری ۳- قاعده پذیری ۴- هدف محوری»

محمد احدیان. راهنمای روش هایی نوین تدریس، ۱۳۷۸ص ۲۵۸.

« محاسن و محدودیتهای روش ایفای نقش

الف) محاسن

۱- روش ایفای نقش شاگردان را بر می انگیزد که با شور و شوق و هیجان، جریان نمایش را دنبال کنند.

۲- فراگیری که مشاهده کننده هستند، در احساس ایفا گران نقش سهیم می شوند و خود را در صحنه نمایش احساس می کنند. این ارتباط عاطفی، در یادگیری و القای احساسات تأثیر فراوان دارد.

۳- با این روش می توان زمینه بحث گروهی را فراهم ساخت

۴- این روش برای رفع کمرویی شاگردان خجالتی روش مفیدی است، به همین دلیل، معلم باید افراد کمرو را به شرکت در نمایش، بویژه ایفای نقش تشویق کند. البته باید به اینگونه افراد، ابتدا نقشهای ساده محول شود، زیرا اگر نقش مشکل به آنان سپرده شود، نتوانند به خوبی از عهده آن بر آیند ممکن است کمرویی در آنان تشدید و تقویت شود

ب) محدودیتها

۱- روش ایفای نقش برای تحقق هدفهای پیچیده آموزشی مناسب نیست، زیرا پرداختن به مسائل مشکل، به تدارکات زیاد و تخصص هنری نیاز دارد، بنابراین از این روش می توان برای رسیدن به هدفهای آسان و کلی استفاده کرد.

۲- این روش به دلیل اینکه در ظاهر جنبه نمایشی و هنری دارد، یک روش آموزشی جدی تلقی نمی شود

جهت خرید فایل word به سایت www.kandooen.com مراجعه کنید
یا با شماره های ۰۹۳۶۶۰۲۷۴۱۷ و ۰۹۳۶۶۴۰۶۸۵۷ و ۰۶۶۴۱۲۶۰-۵۱۱ تماس حاصل نمایید

۳- روش ایفای نقش به اجرای درست، صرف وقت کافی و تهیه تدارکات نیاز دارد و
اجرای آن وقتگیر است.

جهت خرید فایل word به سایت www.kandooch.com مراجعه کنید
یا با شماره های ۰۹۳۶۶۰۲۷۴۱۷ و ۰۹۳۶۶۴۰۶۸۵۷ و ۰۶۶۴۱۲۶۰-۵۱۱ تماس حاصل نمایید

منابع و مأخذ:

- احدیان. محمد و آقازاده محترم (۱۳۷۸) راهنمای روش های نوین تدریس برای

آموزش و کار آموزان. تهران: آبیژ

- جویس، بورس (۱۳۸۲) الگوهای تدریس ۲۰۰۰ (ترجمه محمد رضا بهرنگی) تهران:

نشر کمال تربیت

- رؤوف، علی (۸۲-۱۳۸۱) روش ایفای نقش، ماهنامه رشد تکنولوژی آموزشی

- شعبانی، حس (۱۳۸۲) مهارتهای آموزشی و پرورشی (روش ها و فنون تدریس)

تهران: سمت

- Sutcliffe, M ark. using role - play to teach undergraduate business
students.

جهت خرید فایل word به سایت www.kandoo.cn.com مراجعه کنید
یا با شماره های ۰۹۳۶۶۰۲۷۴۱۷ و ۰۹۳۶۶۴۰۶۸۵۷ و ۰۶۶۴۱۲۶۰-۵۱۱ تماس حاصل نمایید

Filename: Document1
Directory:
Template: C:\Documents and Settings\hadi tahaghoghi\Application
Data\Microsoft\Templates\Normal.dotm
Title:
Subject:
Author: SinaSoft
Keywords:
Comments:
Creation Date: 4/11/2012 8:47:00 PM
Change Number: 1
Last Saved On:
Last Saved By: hadi tahaghoghi
Total Editing Time: 0 Minutes
Last Printed On: 4/11/2012 8:47:00 PM
As of Last Complete Printing
Number of Pages: 15
Number of Words: 2,011 (approx.)
Number of Characters: 11,469 (approx.)